

анын турмушун алып, үйрөнчү маселе көркөм чындыкка таянып түзүлгөн эл үчүн маанилүү проблемадан чыгып, калктын арманы, кыял-сезими, кетирген кемчилиги менен жетишкен ийгилиги, бүтпөс түйшүгү менен аны билүүгө жардамдашкан автордун философиясынан куралган көркөм-образдуу каражат катары [6] түшүндүрүү максатын көздөйт. Кыргыз адабияты сабагында ушул ыңгайдан мамиле этүү өнүктүрүлсө, окуучулардын көз караштары түрдүү болгону менен көркөм адабият эл турмушу экенин билип, анда өз орду болушу керектигин сезип, жашоосунун атрибуту катары маданиятка артыкчылык берип, ага таандык адабий чыгармаларды өз ара салыштыруу, талдоо көндүмдөрүнө ээ болуу үчүн ички кызыкчылык жогорулайт болчу. [7]

Адабияттар

1. Муратов А. Кыргыз эл педагогикасы: табияты,

таралышы жана тарыхы. 1-китеп. – Б.: 2011, 8-бет.

2. Рахимова М.Р., Панкова Т.В. Кыргызская народная педагогика. – Б.: 1993.

3. Калдыбаева А. Калык Акыевдин чыгармаларынын тарбиялык мааниси. – Б.: 1994.

4. Алимбеков А. Кыргыз этнопедагогикасы. – Б.: 1997., Кыргыз элинин билим берүү салттары. – Б.: 2001.

5. Рысбаев С. Кыргыз балдар фольклорунун педагогикасы. – Б.: 2006. – 364 б.

6. Кыдыралиев К. Этнопедагогика – улуттук нуктагы таанып-билүүнүн жана тарбиялоонун булагы. – Б.: 2010 – 488 б.

7. Кенжешев К. Д. Этнопедагогика жана жогорку класстарда кыргыз адабияты сабагы. / Кенжешев К. // БМУ жарчысы, 2021. - №4 (58), - 35-б.

УДК: 37.013:528.942

DOI: 10.35254/bhu/2022.60.30

Кенжешев К. Д.,

К. Карасаев атындагы БМУ

ЭТНОПЕДАГОГИКА ЖАНА ЖОГОРКУ КЛАССТАРДА АДАБИЙ ЧЫГАРМАЛАРДЫ ТАЛДООНУ ИНСАНГА БАГЫТТОО

Кыскача мазмуну

Орто мектептердин жогорку класстарынын окуучуларына кыргыз адабияты сабагы инсанга багытталып окутулууга тийиши. Аны бул багытта окутуу бир нече компетенцияны калыптандырууга милдеттендирилет. Ага тиешелүү болгон маселелерди чечүү үчүн адабий чыгармага талдоо жумуштарынын мазмуну, этнопедагогикалык билим жана тарбия берүүнүн мааниси макалада каралат. Этнопедагогика менен болгон байланышы чыгармага анализ берүү учурунда кандай болушу керектиги мамлекеттик жана предметтик стандарттардын мазмунунда ачыкталат. Проблеманы кыргыз адабий чыгармалары менен байланыштырууда кандай кырдаалдар эске алынышы сабакта жасалчу жумуштар бирге талданат. Адабий чыгармаларга туура талдоо жүргүзүлсө, окуучуларга этнопедагогикалык жактан тарбия берүүнүн деңгээли көтөрө турганы айтылат. Кыргыз адабияты сабактарынын илимий-методикалык жактан иштелиши окуучуларга этнопедагогикалык мазмунда билимдин коомдук-социалдык маселеси экени айкындалат.

Түйүндүү сөздөр: адабият сабагы, элдик педагогика, этнопедагогикалык билим берүү, этномаданий түшүнүктөр, жогорку класстын маданий компетенциялары, социалдык-инсандык компетенциялары, мамлекеттик стандарт, предметтик стандарт, окуу планы.

ЭТНОПЕДАГОГИКА И ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД АНАЛИЗА ЛИТЕРАТУРНЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ В СТАРШИХ КЛАССАХ

Аннотация

Кыргызская литература должна преподаваться старшеклассникам с использованием личностно-ориентированного подхода. Преподавание ее в этом направлении требует развития ряда компетенций. В статье рассматривается содержание аналитической работы над литературным произведением, значение этнопедагогического образования и воспитания для решения соответствующих вопросов.

Связь с этнопедагогикой выявляется в содержании государственных и предметных стандартов при анализе работы. Работа урока анализируется вместе с обстоятельствами, которые учитываются при связи проблемы с

кыргызскими литературными произведениями. Правильный анализ литературных произведений повышает уровень этнопедагогического образования учащихся. Научно-методическая разработка тем кыргызской литературы раскрывает перед студентами, что этнопедагогическое содержание является социальной проблемой познания.

Ключевые слова: литература, народная педагогика, этнопедагогическое образование, этнокультурные понятия, культурологические компетенции старших классов, социально-личностные компетенции, государственный стандарт, предметный стандарт, учебная программа.

ETHNOPEDAGOGY AND THE PERSONALITY-BASED APPROACH TO ANALYZING LITERARY WORKS IN SENIOR GRADE

Abstract

Kyrgyz literature should be taught to high school students using a person-centered approach. Teaching it in this area requires the development of several competencies. The article examines the content of analytical work on a literary work, the importance of ethno-pedagogical education and upbringing to address related issues.

The connection with ethno-pedagogy is identified in the content of the state and subject standards in the analysis of the work. The work of the lesson is analyzed along with the circumstances, which are taken into account when connecting the problem to Kyrgyz literary works. Correct analysis of literary works increases the level of ethno-pedagogical education of students. The scientific and methodological development of the themes of Kyrgyz literature reveals to the students that ethno-pedagogical content is a social problem of cognition.

Key words: literature, folk pedagogy, ethno-pedagogical education, ethno-cultural concepts, senior grade cultural competencies, socio-personal competencies, state standard, subject standard, curriculum.

Азыркы мезгилде ар ким өзүнүкүн туура деген субъективдүү пикир артыкчылыкка өтүп, ал окуучулар арасында коомчулуктун көз карашы менен эсептешпеген, жагымсыз кер-мур диалогдун көп болушуна алып келүүдө. Окуучуларда өзүм билемдик абдан өнүгүп кетпес үчүн адабий чыгармаларды талдоо учурунда кыргыздын нарктуу салттарына кайрылуу, алардын канчалык эстетикалык багыты бар экенин залкар акындардын санат-насыят ырларында үлгү болуучу адамдык жөндөмдөрдү чагылдырууга багытталган ырларына токтолуу [1] окуучулардын кимисине болбосун таасир этпей койбойт. Ошондо жаңы стандартта белгиленген, адабий билим берүүдөгү максаттарды пландаштырууда “окуучунун окурмандык компетенттүүлүгүн калыптандырууга, кабыл алуу көндүмдөрүн өнүктүрүүгө, көркөм текстти талдоо жана интерпретациялоого, аны чыгармачылык менен иштеп чыгууга жана өз тексттерин жаратууга көңүл бурган ыкмага” [2, 9-бет.] айланат.

Окуу программасына кирген бардык адабий чыгарманын окуучулар билүүгө тийиш болгон көркөм-эстетикалык жактан баалуу касиеттери бар. Мугалим окуу программасында мына ошондой касиеттерди эл турмушундагы маанисине карай белгилүү бир жалпылыкка алып келип, логикалык жактан ички биримдикти түзүп, окуучулар кийин жашоо-тиричилигинде колдоно [3] алуучу жөндөмгө ээ боло турган кудуретин бөлүп, ар бир класстагы балдардын инсандык-социалдык керектөөсүн жетектеген календарлык планын иштеп чыкса, андай үлгү менен жумуш аткаруу кыргыз адабияты боюнча сабактардын сапаттуу болушуна абдан маанилүү кызмат кылат. Албетте, бул адабият мугалими каалагандай эле түзүлө калбайт, ал окуучулардын ички кызыкчылыктарын чагылдыра турган коомдук-социалдык керектөөсүнөн топтолушу керек. Орто мектептин 10- жана 11-класстын окуучуларына кыргыздын көркөм-адабий чыгармаларын окуу анчалык кызык болбосо да, алардын ар кимиси өз чөйрөсүндө маанилүү орунга ээ болуп,

түрдүү социалдык байланыштарда элдин салт-санаасын, маданиятын, ырым-жырымын, үрп-адатын чагылдыруу боюнча белгилүү бир маалыматы бар экенин билдирүү же жамандык-жакшылыкта өз ордуна ээ болууга тиешелүү кырдаалда пендечилик этикетти сактоо жана көрсөтүү шартына даярдануу муктаждыгы улан-кыздарды ошол эле көркөм чыгармалардан адеп-ахлактык баалуулуктарды үйрөнүүгө аргасыздыкты түзөт. Адабият мугалими орто мектептин 10-жана 11-класстын окуучуларына кыргыз адабиятын этнопедагогикалык негизде окутууда жетилип келе жаткан жарандардын мына ушундай социалдык кызыкчылыктарына таянып, жетилип бараткан дүйнө таанымы туура багыт алышы үчүн ар бир чыгарманын көркөм-эстетикалык баалуулуктарынын түшүндүрүүдө окуучулар руханий баалуулуктарды өздөштүрүп, айлана-чөйрөсүнө гумандуу мамиле жасоо менен бирге өзүн турмушка даярдоого, социалдык чөйрө түрдүү категориялардан тураарын, алардын өздүк кызыкчылыктары болоорун, ага ылайык мамиле түзүүгө жөндөмдүүлүк керектигин, аны адабий чыгармалар гана таанытуусу мүмкүн экендигин окуу программасындагы чыгармалардын мисалында жеткиликтүү ачып берсе, балдар ал чыгармаларды окубай койбойт. Мындай түшүндүрүү иштери бир чыгарма менен чектелсе, анда мугалим көздөгөн максатына жетпейт.

Ошондой эле орто мектептин 10-жана 11-класстын окуучуларына кыргыз адабиятын этнопедагогикалык негизде окутуунун ролу кыргыз адабияты сабагында өзүнүн маанисин так көрсөтүп турушу үчүн мугалим тарабынан түзүлгөн календардык план сөзсүз зарыл, б. а. этнопедагогиканын ролун аныктоого, аны турмушта керектелүүчү критерийлер менен негиздөөгө, андай шартта кандай адеп-ахлактык позицияга туруу улуттук кызыкчылыкты коргой ала тургандыгын белгилүү бир чыгармага таянып түшүндүрүүгө, окуучуну кызыктырган ар түрдүү суроолорду биргелешип чечүүгө, элдин арасында болуп жаткан оң жана терс көрүнүштөрдү мез-

гилдин талабына жараша элдик дидактика менен баалоого, андан соң ошол моментте талкууда турган адабий чыгармада кандай эстетикалык дөөлөт сакталганын даана түшүнүүгө жана түшүндүрүүгө жол ачып берет. Этнопедагогиканын ролу мына ушул жерде турат, анткени дүйнө элдери өтө жакын байланышка өтүп, сырттан келген жаңы нерселер, алардын артында турган түшүнүктөр жакшы көрүнүп, көргөндө “көзү тойбой” турган маалда “эски түшүнүктөрдү” сабакта жакшы деп түшүндүрүү зор кыйынчылык менен коштолот. Мындай шартта адабият мугалими кыргыз элинин кылымдап калыптандырган тажрыйбасына таянганы маанилүү орундуу ээлейт. Аны туура колдонуш үчүн аргументтерди орто мектептин 10- жана 11-класстын окуучуларына сунушталган кыргыз адабиятындагы көркөм чыгармалар менен эл арасында туруктуу ордун жоготпой келе жаткан пендечиликтеги адамды сыйлоо, бири-бирине урмат көрсөтүү, ата-энеге, бир туугандарга жагымдуу маанай тартуулоо, жакшылыгына бирге кубануу, кайгысын тең бөлүшүү, карыларды аёо, кичинелерге камкордук кылуу, жаратылышты коргоо, табияттын керемет кооздугуна суктана билүү, кыйналганга жардамдашуу сыяктуу кыргыз элдеги дидактикалык нормаларды байланыштыруу сабактын окутулушу үчүн гана таасирдүү болбостон, сырттан көчүп келе жаткан “жеңил маданиятка” кыргыз жаштары ыйман-ынсап жагынан туруштук берүүсүнө ыңгайлуу шарт түзөт. Улам кийинки жылдары орто мектептеги билим берүүдөн этнопедагогиканын ролун начарлатып жибергенибизге байланыштуу кыргыз жаштары адеп-ахлак жактан түшүнүктөрүн жогорулатуу, бул багыттагы социалдык керектөөсүн камсыздоо үчүн балдарына диний наасаттарды үйрөтүү жагына көңүл буруп баратканы белгилүү. Мунун өзү элдин көркөм-эстетикалык нарк-насилди өздөштүрүүгө болгон кызыкчылыгы эч качан жоголбой турганын ишенимдүү далилдесе, андай билим берүүнүн өзөгүн түзүүчү этнопедагогиканын ролу орто мектептин 10- жана 11-класстын окуучуларына кыргыз адабиятын окутуу аркылуу эл арасында болуп жаткан түрдүү жарандык кызыкчылыктарды коомчулук талап кылган деңгээлде аткаруу үчүн педагогикалык процессте календарлык план менен системалуу иш чараларды өлкөнүн бардык окуу жайларында ишке киргизүү керектигин ачыктап жатат.

Мында адабий чыгармаларды талдоо жумушуна артыкчылык берилсе да, кийинки муундун эстетикалык кабылдоо жөндөмдүүлүгү – көркөм образ аркылуу ар бир инсанга керектүү ыйман-ынсап кылууга (1), башкаларга сабырдуулук менен мамиле жасоого (2), андан ары образдын адеп-ахлактык аракетин турмуш чындыгына салыштырып баалоого (3), анын эстетикалык маңызын элдик нарк-насилге коюп баамдоого (4), жакшы жана жаман жөрөлгө болсо андай шартта кайдыгер калбай жөн дүйнөсүндөгү туюмду ачыкка чыгарууга (5), эл арасындагы үлгү болчу дөөлөттөрдү коргоо максатында эмоционалдык мамилесин билдирүүгө (6) окуучулардын иш-билгисин (компетенциясын) калыптандыра алат эле. Ал эми азыркы учурда мектеп окуучуларынын арасында автордук чеберчилик менен жаралган сөз искусствосунун классикалык чыгармаларына таасирленип, анда берилген учкул ойдун тереңдигине сезимдерин билдирген балдар кескин азайып бара жатат. Улам кийинки муунда автордук көркөм ой жүгүртүүгө шыктануу (а), андагы элестүүлүктү өз ойлору менен толуктоо (б), көркөм

образдын азап-тозогун элестетип кошо кайгыруу (в) жетишкен ийгилигине маңдай жарып кубануусу (г), бардык учурду кыргыз элинин кызыкчылыгы менен карап, менталдык кабылдоодо эмоциясын билдирүү (д) сыяктуу психологиялык абалга туура мамиле кылуу иш-билгисин (компетенциясын) калыптандырып, реалдуу жашоодо кездешүүчү психологиялык кыйынчылыктарга кабылбай турган сергек ой жүгүртүүнүн окуучуларда болушун камсыздайт эле. Адабий чыгарма турмуштун өзү эмес экендигин азыр окуучулардын баары билет, бирок кайсы жанрда болгонун карабастан, ар бир чыгарманын адам турмушун тигил же бул тарабын тереңден таанып-билүүгө (1), андагы каармандардын мүнөзү аркылуу өзүнүн инсандык сапаттарын калыптандырууга (2), сюжетте сүрөттөлгөн окуялардагы пендечиликтин өз ара келишпестигинен жарандык позициясын тактоого (3), жаккан образдардын кыял-жоругуна идеал түзүүгө (4) жардам бере алган, аларга таркатылган анкетага берген жоопторунда ачык эле айтышкан.

Орто мектептин 10- жана 11-класстын окуучуларына кыргыз адабиятын этнопедагогикалык негизде окутуу ар бир чыгармада берилген көркөм-эстетикалык дөөлөттөрдүн өзгөчө белгилери катары балдарга үйрөтүү маалында мына ушул ойлорду тереңдетип, азыркы учурдагы билим берүү саясатына туура келген шартта өнүктүрүүсү адабий билим берүүнүн сапатын жогорулаткандык болуп саналат. Жаңы стандарт боюнча алганда орто мектептин 10-жана 11-класстын окуучуларында калыптануучу иш-билгилер (компетенциялар) кыргыз элинин адабий мурастарында калган көркөм-эстетикалык табылгалар менен бирге элдин урпактарга калтырган насыятын элдик дидактиканын шарттары менен аткаруу жана анда этнопедагогиканын ролун жогорулатуу аркылуу ишке ашыруу натыйжалуу болот деп эсептейбиз. Ырас, бул татаал жумуш, бирок азырынча кыргыз адабияты менен башталса, анан өлкө боюнча тапкан болсо окутуу жумуштарын андан ары тереңдетүү жеңилерээк өтөөрү бышык.

Себеби, бардык билимди инсанга багыттап берүүгө карата коюлган азыркы мезгилдин талабы республикалык деңгээлде аткарылуучу чен-өлчөмдөрдү стандарт аркылуу аныктаганы менен ал көрсөткүчкө жетүү үчүн ар бир мектеп-мекеме өз алдынча аракеттенүүсү керектигин ачыкка чыгарды. Өзүн рынок шартында ийгиликтүү көрсөтүү, эл алдында имиджин сактап калуу сыяктуу көз карашы билим берүү орто мектептерди кучагына ала баштагандыктан, жогоргон берилген тапшырманы аткаруу менен чектелген окутуу системасы окуу процессин жетектөөчү күчтөн кете баштады. Үзгүлтүксүз изденүү менен ийгиликке жетүү мүмкүн экендигин баамдаган мектептер түрдүү окутуу концепциясын практикадан өткөрүп, рыноктук атаандашуучулукка коркпой аралаша баштаса, кээ бир мектептер билим берүүнүн сапатын начарлатып, кызматын медреселерге өткөрүп жиберип жатканы байкалат. Мындан орто билим берүү системасы жаңы баскычка көтөрүлүшү керектиги даана көрүнөт. Проблема күн тартибине коюлганын байкаган кыргыз педагогикалык чөйрөсү андай кризистик абалдан чыгуу үчүн өнүккөн өлкөлөрдүн тажрыйбасына таянуу керектигин сезип, билим берүүнүн мындай багытын мыйзамдаштыруу максатында көптөгөн чет өлкөлүк концепцияларды сунуштай башташкан эле. Расмий шартта окуу жайдын окутуу мүмкүнчүлүгүн аныктоого окуучулардын, ал тур-

гай ата-энелердин катышуусуна жол берген билим берүү уюмдарын аккредитациялоонун стандарттарынын иштелип чыгышы, анын коомдук-социалдык чөйрөдө мыйзам чегинде орун алышы кайсы аймакта болбосун билимдин сапатына жооп берүүгө тиешелүү жобону педагогикалык коомчулукка сунуштады. Европалык өнүккөн өлкөлөрдө натыйжалуу иштеп жаткан орто билим берүүнүн жоболоруна таянып түзүлгөн Кыргызстандын жаңы Мамлекеттик стандартынын [4] окуу процессине мыйзамдуу киргизилиши бардык предметтен алынчу натыйжаларды тактаса, алардын арасынан кыргыз адабияты да өзүнүн татыктуу ордун алды. Дүйнөлүк билим берүүдө адабият сабагы “искусство” бөлүмүндө окутулуп жаткандыктан, өлкөдө жаңы кабыл алынган жаңы мамлекеттик стандарт “Кыргыз адабияты” деген [2, 4-бет.] окуу предметин орто билим берүүчү окуу жайлардын “искусство” тармагына кошту. Маңызы боюнча кыргыз адабияты өнөргө киргени менен анын улуттук билим берүүдө аткара турган кызматы таптакыр башка болгондуктан, бул предметке карата жасалган мындай мамилени адабият мугалимдери, педагогикалык коомчулук анча жылуу кабыл алган жок. Европалык өнүккөн мамлекеттердеги учурда болуп жаткан ийгиликке жетүүнү көздөгөн Кыргызстан үчүн бул стандартты кабылдоо дагы бир кадам алга жылгандык болуп саналат. Бирок билим берүүдө жүрүп жаткан бардык иштерде аны дал өзүндөй кайталоого аракет кылуу кыргыз элинин өзүнө таандык улуттук белгилеринен ажыратып коюшу мүмкүн. Тактап айтканда сырттан өздөштүрүп жаткан бардык түшүнүктөр элдин, ал тургай жергиликтүү аймактын шартына, анда жашаган адамдардын ички кызыкчылыгына, социалдык керектөөсүнө ылайыкташпаса, ал “жаңы кыргызстан” өз ордун таппай калышы да, ошол эле мезгилде улуттун иденттүүлүгүнө зыян алып келе турганына мисалдар көп. Тарыхта андай кубулуштар жөнүндө маалыматтар жетиштүү эле, мында эске ала турган нерсе андай көйгөйлөрдүн кесепетинен көптөгөн элдер жок болуп, башка улуттардын арасына сиңип кеткенин билебиз. Мындай коркунуч улут арасында болуп келген жана боло берүүчү кубулуш, болгону андан сактанып, сырттан келчү кубулуштарга аяр карап, кабыл алуу түшүнүктүн бизге берчү жакшы жагы менен эл зыян тартчу тарабына сергек мамиле жасоо зарылдыгы [5] дайыма коомчулуктун алдында турат.

Өнүккөн өлкөлөргө таасирленүү кыргыз жаштарынын арасында күч алган шартта мындай абалдын бар экени белгилүү. Ал өлкөдөгү илимий-техникалык жаңылануулар, түрдүү колдонмо техникалык каражаттар, пендечилик жашоону жеңилдетүүгө зарыл болгон үй-тиричилик каражаттары, маалымат булактары аркылуу кыргыз турмушуна аралашып, ар бир инсандын аң - сезимине өз изин калтырып жатканы талашсыз. Ички кызыкчылыктары комфорттуу жашоого ыктай баштаган шартта кыргыз жарандары кайсы жаман, кайсы жакшы

экенин ылгай албай, баарын кабыл ала берүүнүн натыйжасында калктын өзү калыптандырган руханий-наравалык, көркөм-эстетикалык дөөлөттөрүнөн алыстап, кээ бирин колдонуудан четтетип баратканы байкалат. Нарктуу дөөлөттөр улуттук маданиятта көптөгөн кылымдар менен түптөлө турганын эске алсак, кыргыздын кийинки муундарында болуп жаткан мындай кубулуштар аларга бул багытта максаттуу билим берүү керектигин ачык эле туюндурат. Кыргызстандын көптөгөн тармактары өнүккөн өлкөлөрдөгү ири жетишкендиктерди тез арада өздөштүрүүгө басым жасап жаткандыктан, аларда кыргыздын руханий-эстетикалык дөөлөттөрүндөгү нарк-насилди сактап калуу кызыкчылыктары төмөндөгөндүктөн, андай миссияны аткаруу кыргыз тили менен кыргыз адабияты сабактарына жүктөлүп отурат. Окуучулар бардык нерсени тез кабыл алган жарандар болгондуктан, алардын арасында башка элдерден келген түрдүү маданиятка таасирленүү абдан тез жүрүп жатат. Негизги басымды орто мектептин окуучуларына жасоо, алардын сергек жана сынчыл ойлоосун калыптандыруу [6] кыргыз эли өзү иштеп чыккан дидактиканын бардык эрежелерин азыркы педагогика илиминин жетишкендиктери менен айкалыштырып окуу процессине колдонуу аракти этнопедагогикага таянууга аргасыз кылып турган чакта орто мектептин 10- жана 11-класстын окуучуларына кыргыз адабиятын этнопедагогикалык негизде окутуу концепциясы туура жол болуп эсептелет. [7]

Адабияттар

1. Муратов А. *Кыргыз эл педагогикасы: табияты, таралышы жана тарыхы. 1-китеп.* – Б.: 2011, 18 35-беттер.

2. *Кыргыз Республикасынын окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн жалпы билим берүүчү мектептеринин 10-11-класстары үчүн «Кыргыз адабияты» курсу боюнча предметтик стандарты.* – Б.: 2018

3. Сейткулов Н. А. *Казак этнопедагогикасындагы бала жасына карай кезеңге бөлүүнүн илимий-педагогикалык негиздери.* – педагогика гылымынын докторы гылыми даражасын алу үшүн дайындалган диссертациянын авторефераты. – Түркстан, 2010, 20-бет.

4. *Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 21-июлундагы № 403-токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасында жалпы мектептик билим берүүнүн Мамлекеттик билим берүү стандарты*

5. Рысбаев С. *Кыргыз балдар фольклорунун педагогикасы.* – Б.: 2006, 13 – 41-беттер.

6. Батаканова С. Т. *Мектепте көркөм чыгармаларды талдоонун илимий-педагогикалык негиздери.* Б.: 2010, 10 16-беттер.

7. Кенжешев К. Д. *Этнопедагогика жана жогорку класстарда кыргыз адабияты сабагы.* / Кенжешев К. // БМУ жарчысы, 2021. - №4 (58), - 35-б.